

Generell guide

Systematiskt kemikaliearbete

Stödmaterialen är framtagade av Trossa, på uppdrag av Substitutionscentrum.

Innehållsförteckning

1. INTRODUKTION	3
2. DEFINITIONER OCH FÖRKORTNINGAR	4
3. LAGSTIFTNING	4
4. PRODUKTKARTLÄGGNING	5
4.1 Underleverantörsintyg 1 – Produkt	5
4.2 Materialspecifika underleverantörsintyg	5
5. RISKBEDÖMNING	7
6. KARTLÄGGNING LEVERANTÖRSKEDJAN	8
7. BESLUTSTRÄD	9
8. YTTERLIGARE RÅD OCH STÖD	9

1. INTRODUKTION

De varor och produkter som finns i samhället idag består ofta av flera olika komplexa material och tillsatämnen för att ge dem önskat utseende och önskad funktion. Tyvärr har många av de kemiska ämnen som ingår visat sig vara hälso- och/eller miljöfarliga på olika sätt. Lagstiftningen är till för att skydda människor och miljön från exponering för dessa farliga ämnen. Som importör eller leverantör är du skyldig att uppfylla de krav som ställs på kemikalieinnehållet i olika typer av varor. Att känna till och tolka de krav som finns är dock inte så lätt som man skulle önska.

Detta stödmaterial består av dokument och mallar som du kan använda för att få en överblick över material och kemikalieinnehåll i dina produkter. Väl använt ger verktyget dig även en bättre insikt i hur dina leverantörer arbetar med kemikaliefrågan.

- I det här dokumentet, Generell guide – systematiskt kemikaliearbete, beskriver hur stödmaterial och dess dokument och mallar är tänkta att användas i det systematiska kemikaliearbetet.

Stödmaterial innehåller:

- [Generell guide – systematiskt kemikaliearbete \(PDF\)](#)
- [Övergripande lagkrav för varor \(PDF\)](#)
- [Intyg för underleverantörer, på sv och eng \(Word\)](#)
- [Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan \(Excel\)](#)

Notera att verktyget först och främst är anpassat för dig som producerar varor som: textilier, skor, accessoarer, inredning och möbler.

Verktyget inbegriper **inte** specifika regler för:

- Kemiska produkter
- Kosmetiska produkter
- Matkontaktmaterial
- Leksaker
- Elektronik
- Byggvaror
- Förpackningar

Syftet med ett systematiskt kemikaliearbete är att i slutändan producera så hållbara och ofarliga material och varor som möjligt. Producerande företag kan ha kommit olika långt i sitt kemikaliearbete beroende på kapacitet och ambitionsnivå. Många producenter jobbar utifrån kraven i relevant lagstiftning medan andra arbetar proaktivt och ställer ytterligare krav för att begränsning användningen av kemikalier, genom att exempelvis hänvisa till en kemikalierestriktionslista (eng Restricted Substances List, RSL) som de kontrollerar efterlevnaden av.

De dokument och mallar som tagits fram här utgår i huvudsak från lagstiftningens krav som en bas och beroende på din ambitionsnivå finns det möjlighet att komplettera med ytterligare krav och begränsningar. I Substitutionsguiden på substitutionscentrum.se finns fler resurser för dig som vill jobba med begränsningar utöver lagkraven. Excel-mallen Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan går att justera efter den produktion du har.

2. DEFINITIONER OCH FÖRKORTNINGAR

Kemikaliefrågan – Ett vedertaget begrepp som avser hantering av kemikalieanvändningen inom många olika område.

Kemikalieperspektiv – Fokus på kemikalieinnehåll

Kemikalietester – Kemiska analyser

Kemiska risker – Risk för ämnen som skulle kunna vara miljö och/eller hälsoskadliga

Kemikalierestriktionslista – Lista med ämnen som begränsas.

SDS – Säkerhetsdatablad

Tier – "Nivå" i tillverkningskedjan

3. LAGSTIFTNING

GRUNDEN I STRUKTURERAT KEMIKALIEARBETE

- [Dokument: Övergripande lagkrav för varor \(PDF\)](#)

Lagstiftningen som är kopplad till varor och produkter är till för att skydda människor och miljön från skadlig exponering för farliga ämnen. Som importör eller leverantör är du skyldig att uppfylla de krav som ställs kring kemikalieinnehåll i olika typer av varor. Dessa krav finns inte smidigt sammanställda på ett ställe i lagtexterna och det kan vara svårt att hitta alla bestämmelser som gäller en viss produkt och veta vilka regler som faktiskt är relevanta i sammanhanget. Många lagtexter är inte heller särskilt lätta att förstå.

I dokumentet som heter Övergripande lagkrav för varor finns en sammanställning över de regler som kan vara relevanta för de vanligaste typerna av material och varor. Notera att det inte är en heltäckande sammanställning då lagar och regler ständigt uppdateras och det finns alltid specialfall och undantag. Sammanställningen är avsedd att ge en överblick över de krav som det är mest troligt att du behöver ta hänsyn till för olika material.

4. PRODUKTKARTLÄGGNING

- **Dokument: Underleverantörsintyg, på svenska och engelska, för produkt och materialspecifika intyg (Word)**

Det första du behöver göra är att samla in information om vilka material dina varor/produkter består av. För detta syfte är det praktiskt att använda sig av underleverantörsintyg. Då får du skriftlig information om vad produkterna innehåller.

Dock är det så att olika leverantörer har olika bra kontroll på vad deras egna produkter består av och de kan vara olika benägna att svara på frågor om innehållet. För det egna arbetet brukar det resultera i att ett utökat arbetet med leverantörer som ger mer fullständig information och ett minskat arbete med dem som ger knapphändig information.

I stödmaterialet finns mallar för flera olika underleverantörsintyg: En grundläggande mall för hela produktens sammansättning och sju mallar som är anpassade för olika material. Baserat på vilka material som ingår i en produkt väljer du de som passar respektive produkt bäst. Mallarna för underleverantörintyg är generiska med frågor som ska göra det möjligt att avgöra om produkterna uppfyller relevanta krav i lagstiftningen och/eller om de uppfyller ytterligare krav och begränsningar. Förslagen till frågor i mallarna till underleverantörsintyg är till stor del hämtade från sammanställningen i Övergripande lagkrav för varor.

Du kan själv modifiera mallarna så att de bli mer specifika för respektive produkttyp baserat på den kunskap du har om ingående material och de krav du själv vill att de produkter du säljer ska uppfylla.

4.1 Underleverantörsintyg 1 – Produkt

Om du har knapphändig kunskap om vilka material dina produkter består av, börjar du förslagsvis med detta övergripande underleverantörsintyg. Här kan tillverkaren eller leverantören ange produktens sammansättning baserat på ingående material samt vilka tillverkare och vilka länder materialen kommer från. Här kan du förslagsvis också be om detaljerad information angående eventuella miljömärkningar som hela produkten uppfyller.

4.2 Materialspecifika underleverantörsintyg

När du vet vilka material som ingår i en produkt och var dessa är tillverkade går du vidare med informationsinhämtning från de tillverkare/underleverantörer som du fått angivna från din närmaste leverantör. För att säkerställa att dessa uppfyller kraven i EU-lagstiftning fungerar det inte bra att fråga om de uppfyller kraven i REACH. På en så generell fråga får du ett generellt svar och har fortfarande ingen vetskap om vad leverantören faktiskt gör för att uppfylla kraven i REACH eller vilka krav i REACH eller annan EU-lagstiftning som leverantören tänkt på.

Du behöver ställa specifika frågor som är relevanta för det material som de tillverkar. En del av kemikaliekraven i REACH och annan lagstiftning är generell för alla material och teoretiskt finns det en risk att begränsade ämnen faktiskt finns i materialet. För andra material är det högst osannolikt att begränsade ämnen finns även om kravet gäller. Sedan finns det specifika regler som endast gäller vissa typer av material eller produkter. Dessa regler har tillkommit eftersom erfarenhet visat att det är väldigt relevant just här.

Syftet med de materialspecifika underleverantörsintygen är att du ska få vägledning till vilka regler det är relevant att be om information kring, det vill säga vad som gäller för just detta material. Det finns många varianter av liknande material som kan variera mycket avseende kemikalieinnehåll. Men mallarna är fortfarande generiska och ju mer du vet om "ditt material", desto mer specifika frågor kan du lägga till.

Följande materialspecifika underleverantörsintyg finns:

- Underleverantörsintyg 2 – Textil
- Underleverantörsintyg 3 – Läder och konstläder
- Underleverantörsintyg 4 – Plast och gummi
- Underleverantörsintyg 5 – Stoppning
- Underleverantörsintyg 6 – Trä, skivor, papp och papper
- Underleverantörsintyg 7 – Metall
- Underleverantörsintyg 8 – Sten, keramik, glas och betong

Du väljer relevant/relevanta intyg baserat på produktens materielinnehåll och tar bort de krav som uppenbart inte gäller ditt material. Ta till exempel bort krav som gäller rent läder om materialet är konstläder och krav som gäller formaldehydemission från träskivor om materialet är papp. Om företaget du jobbar på har en egen kemikalierestriktionslista, ingår antagligen de flesta lagkrav redan i den. Ta då bort de frågor som gäller de lagkrav och som redan är inkluderade i den egna restriktionslistan.

De frågor som rör material- eller ytbehandling är användbara oavsett vilka krav som ställts på leverantören. Ju mer kunskap du har om vad varan eller materialet innehåller och hur den/det är behandlat, desto bättre val kan du göra. Baserat på hur svaren ser ut eller om underleverantören överhuvudtaget svarar på frågan, tar du ställning till hur du ska gå vidare.

Leverantörer som försöker svara på samtliga frågor och anger tillverkare av ingående material har ofta ett systematiskt kemikaliearbete på plats, varför du troligtvis gärna fortsätter och kanske ökar samarbetet med dessa. Om leverantörer svarar knapphändigt eller inte alls, bör du fundera på om det med hjälp av dina krav går att få en ändring till stånd. Om inte bör du överväga att fasa ut leverantören.

Den information och de resultat du får in från leverantörerna sammanställer du i Excel-mallen Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan.

5. RISKBEDÖMNING

GRUNDLÄGGANDE SÄKERSTÄLLANDE AV PRODUKT OCH NÄRMASTE LEVERANTÖR

- **Dokument: Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan, fliken Riskbedömning (Excel)**

Excel-mallen Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan är framtaget för att användas vid kvartalsvis stickprovskontroller av varor, då nya leverantörer/fabriker anlitas och då du uppmärksammas på eventuella brister gällande kemikalier i vara eller hos redan anlita leverantör/fabrik.

Fliken Riskbedömning i Excel är uppdelat i fyra delar:

- **STEG 1: PRODUKTKARTLÄGGNING.** Här fyller du i information som rör produkten.
- **STEG 2: LEVERANTÖRSBEDÖMNING.** Här fyller du i information som rör leverantören.
- **STEG 3: RISKBEDÖMNING.** Baserat på de föregående delar gör du en bedömning över situationen.
- **STEG 4: UPPFÖLJNING.** Om du kommit fram till att risk föreligger, informerar du leverantören om vilka åtgärder som behövs och hur/när implementeringen av dessa åtgärder ska ske. Ju fler produkttyper per leverantör du samlar information om på detta sätt, desto större insikt får du om produkternas innehåll. Det blir på så sätt lättare att säkerställa att leverantören jobbar enligt de krav som du ställer.

Eftersom det är mycket relevant att underleverantörsintygen fylls i bör du antingen ställa krav på den närmaste leverantören att begära in dessa bakåt i ledet eller se till att du får kontaktuppgifter till ansvarig person hos underleverantörerna och begära in underleverantörsintyg direkt från dem. I de fall det är svårt att få tag i underleverantörsintygen behöver ni själva komplettera med exempelvis analys av kemikalieinnehåll alternativt om ni bedömer att ni ändå har tillräcklig information för att kunna göra en riskbedömning.

Kolumnen Val av relevanta kemikalietester, i fliken Riskbedömning

Det rekommenderas att först göra en riskmatris över de ingående materialen i sortimentet och välja kemikalietest utifrån den. Bedömningen av PASS/FAIL i ett testresultat baseras givetvis på de kriterier som är satta inom företaget, och som du kommunicerar till labbet du anlitar, vare sig det handlar om max föroreningsmängd baserad på en sortimentsanpassad kemikalierestriktionslista eller på lagkrav.

6. KARTLÄGGNING LEVERANTÖRSKEDJAN

PROAKTIV DEL SOM ÄR FUNDAMENTAL VID SUBSTITUTION

- **Dokument: Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan, fliken Kartläggning leverantörskedjan (Excel)**

Att kartlägga leverantörskedjan kopplad till en produkt och dess ingående delar är fundamentalt vid identifiering av de kemiska riskerna och hos vilka leverantörer dessa finns. I Excel-mallen Riskbedömning och kartläggning leverantörskedjan, fliken Kartläggning leverantörskedjan får du stöd i att göra just detta. Samtliga typer av leverantörer för en viss vara ska om möjligt inkluderas i denna kartläggning det vill säga från leverantören av exempelvis bomullen, till leverantören som gör tryck på tyget och den som sätter ihop delarna till en färdig produkt.

Då leverantörskedjans olika delar är kartlagda, hämtar du relevant information från respektive del för att öka din kunskap om den verkliga situationen och justerar därefter under fliken Kartläggning leverantörskedjan i Excel-mallen. Detta resulterar i ökad transparens om leverantörskedjans olika delar och du identifierar på så sätt eventuella brister i kravefterlevnad samtidigt som du också ser vilka andra kemikalier som används i produkterna som du eventuellt inte varit medveten om.

En sådan systematisk kartläggning av leverantörskedjan är en förutsättning för ett relevant substitutionsarbete och hjälper dig att identifiera vilka kemikalier som bör fasas ut eller ersättas med bättre alternativ.

Fliken Kartläggning leverantörskedjan i Excel-mallen är uppdelad i "tiers".

I mallen finns just nu förljande Tiers:

- **Tier 0:** Huvudkontor, försäljning, distributionscenter av eget alt. återförsäljning / distribution
- **Tier 1:** Hopsättning till färdig produkt t ex sömnadsleverantör
- **Tier 2:** Materialproduktion
Exempel Tier 2:
 - Leverantör av färdiga material
 - Infärgning, tryck/print, slutfinish mm
 - Väverier och stickerier & Nonwoven
- **Tier 3:** Fiber, fjäder/dun processer, spinning etc.
- **Tier 4:** Råmaterial

Du kan själv modifiera och eller utöka rullistorna i Excel-mallen så de är bättre anpassade till den leverantörskedja du har.

Allt eftersom fliken Riskbedömning fylls i, för du in relevant information under fliken Kartläggning leverantörskedjan, där det tydligare synliggörs vilka delar i leverantörskedjan som faktiskt är en risk ur kemikalieperspektivet.

7. BESLUTSTRÄD

Beslutsträdet finns i Excel-dokumentet Riskbedömning och kartläggning av leverantörskedjan. Det har tagits fram för att visualisera processen vid riskbedömningen och förfarandet vid inhämtning av tillräckligt och relevant information för att kunna göra en riskbedömning. Nedan följer några exempel på relevanta frågeställningar som kan bevaras och utgöra startpunkten i Beslutsträdet. Beroende på typ av sortiment, leverantör och frågeställning kan beslutsträdet justeras/utökas så att det blir bättre anpassat.

Exempel på relevanta frågeställningar:

- Hur jobbar vår största leverantör med kemikaliefrågan?
- Är våra produkter säkra ur kemikalieperspektiv?
- Efterlevs de kemikaliekrav vi har informerat våra leverantörer om?
- Har vår leverantör ett systematiskt miljö-och hållbarhetsarbete?

8. YTTERLIGARE STÖD OCH RÅD

Har du frågor om stöd materialet? Behöver du hjälp att anpassa det för din verksamhet? Behöver du ytterligare hjälp för att komma igång med ditt systematiska kemikaliearbete?

Kontakta Substitutionscentrum:

- substitutionscentrum@ri.se
- substitutionscentrum.se